

bodov existencie človeka a možno ich po tejto stránke považovať za predchodcu existencialistickej literatúry. *Listy proti jezuitom* sú ukážkou brilantnej slovnej dialektiky, novovekým sokratovským dialógom. Nie je to ľahké čítanie, najmä nie pre tých, ktorým je oblasť a terminológia teológie vzdialená. Ale nezávisle od obsahu možno obdivovať a učiť sa na logickej argumentácii.

Náročný text živo preložil a poznámkami doplnil dr. J. Žigo. Úvodná štúdia M. Žigu s citlivou znalosťou problematiky a doby je solídny príspevkom k poznávaniu novovekej európskej kultúry a filozofie. Aj grafickou úpravou a vonkajším vyzdobením sú *Listy* vydarenou publikáciou.

Ján Kocka

O PRAVIDLÁCH VEDECKEJ DISKUSIE

Polský filozofický časopis *Studia filozoficzne* uverejnil v čísle 1. ročníka 1965 podnetný článok Witolda Doroszewského *Zásady vedeckej diskusie*. Autor tu okrem iného sformuloval 10 pravidiel, ktoré je podľa neho žiaduce pri vedeckých diskusiách dodržiavať. Domnievame sa, že oboznámenie sa s takýmito pravidlami, hoci niektoré z nich sú celkom samozrejmé (čo však neznamená, že by sa v diskusiách neporušovali), nebude ani u nás neužitočné. Preto ich tu našim čitateľom predkladáme:

1. Vedecká diskusia je formou kolektívnej činnosti na riešenie určitých otázok, je teda spoluprácou, a nie konfliktom. V známom aforizme „du hoc des opinions jaillit la vérité“ — zo zrážky názorov vyvierá pravda — „hoc“ treba rozumieť ako konfrontáciu jasne formulovaných téz. Ak sa zrážka názorov mení na osobný konflikt a hádku a tento konflikt sa stáva tradíciou vo vzťahoch medzi diskutujúcimi, komplikuje to osud problému, ktorý je predmetom sporu, takže treba vynaložiť všetko úsilie, aby sa diskusia nestala hádkou.

2. Účastník diskusie má byť disciplinovaný, čo znamená, že musí počítať s tým, že keď hovorí príliš dlho, zbavuje ďalších diskutérov možnosti vyjadriť ich vlastnú myšlienku. Nerešpektovanie ostatných, rozťahovanie svojho prejavu, „táranie“ je takým príznakom nedostatku spoločenskej kultúry ako tlačenie sa do autobusu mimo radu, k pokladnici na stanici alebo k pul- tu v obchode.

3. Účastník diskusie má zvažovať svoje slová, vyslovovať ich s rozvahou, a nie v nadšení, pamätať pritom, že vyslovovanie najrozumnejších myšlienok v nepravý čas a na adresu nepravých poslucháčov môže byť nerozumným činom. K zločkám rozumného myslenia má patriť poznanie toho, čím sa stane myšlienka, keď prekročí rámec niečieho „ja“ a začne pôsobiť. Takéto predvídanie patrí k trvalým povinnostiam didaktika.

4. Účastník diskusie sa má usilovať presne pochopiť to, čo tvrdí druhá strana, pričom sa jeho úsilie má sústreďovať nielen na slová, ale aj na obsahovú intenciu výroku.

5. Účastník diskusie sústreďuje všetku pozornosť na to, čo tvrdí odporca, a nemá svojmu odporcovi imputovať, že sa vo svojich výrokoch riadi nevysslovenými, bočnými motívmi. Ak existuje možnosť takýchto predpokladov, klesá možnosť diskusie.

6. Účastník diskusie má presne referovať o tvrdeniach odporcu, nemá ich deformovať a nemá do nich vnašať nijaké prízvuky, ktoré sú im cudzie.

7. Účastník diskusie nemá podliehať vášni používať efektne štylistické zvraty, nemá sa vyžívať v diskusnom nadšení, nemá podliehať inercii slov.

8. Účastník diskusie sa nemá usilovať o to, aby sa svojmu odporcovi zunoval (dokonca ani pod titulom revanšu).

9. Účastník diskusie sa nemá vyslovovať

o otázkach, ktoré príliš málo pozná (ak nezasahuje iba preto, aby sa na niečo opýtal).

10. Účastník diskusie má hovoriť vec-

ne, nemá sa chváliť svojou myšlienkovou nezávislosťou ani sa riadiť snahou, aby komukoľvek vyhovelo.

(ak)

O ZMYSLOVOM A LOGICKOM V POZNANÍ MIKROSVETA *

Niektorým pracovníkom na poli filozofie a ideológie sa môže otázka vzťahu zmyslového a logického v procese poznania zdať čisto teoretická, akademická, bez nejakého praktického významu. Problematika interakcie zmyslových a racionálnych, logických zložiek v poznaní však už niekoľko storočí predstavuje jednu z ústredných tém gnozeológie, ktorá svojimi dôsledkami zasahuje takmer všetky hlavné vedné disciplíny. Pripomeňme len z dejín filozofie známe spory empirizmu s racionalizmom, Leninovu kritiku empiriokriticizmu a vývin logického empirizmu.

Zmyslovú stránku študuje nielen teória poznania, ale aj fyziológia a psychológia. Autor sa v knihe sústredil najmä na také otázky, o ktorých sa v posledných rokoch hodne diskutovalo v snahe o objasnenie špecifických zákonitostí mikrofyzyky. Tak predstavitelia teórie komplementarity zdôrazňovali, že naše chápanie a opis mikrojavov sú zafarbené našimi makroskopickými „okuliarmi“, že zákonitosti kvantovej mechaniky možno vyjadriť len pojmami klasickej fyziky. Diskusie a spory o gnozeologických otázkach mikrofyzyky prebiehajú stále tak medzi filozofmi, ako aj medzi fyzikmi; je len samozrejmé, že autor nemohol v celej šírke analyzovať všetky aspekty tejto zložitej problematiky. V knihe osvetľuje nenázorný charakter mikroja-

vov, ich interakciu s experimentálnymi prístrojmi a kritizuje agnostické závery niektorých západných autorov. Kuzminov venuje veľkú pozornosť najmä vývinu experimentálnej techniky a úlohe modelov; ukazuje, že v modernej mikrofyzyke majú prvoradý význam nie názorné modely, ale abstraktné logicko-matematické štruktúry.

Na strane 41 autor vyslovuje myšlienku, že v podstate sú všetky javy prístupné zmyslovému vnímaniu. Nemôžeme sa tu podrobne zaoberať týmto názorom. Považujeme však za potrebné pripomenúť, že sa tým autor veľmi približuje k stanovisku empirikov a senzualistov. Okrem toho sotva možno uvedený náhľad dať do súladu s nekonečnosťou sveta v čase, priestore a kvalitatívnej rozmanitosti.

Napriek niekoľkým menším nepresnostiam môžeme knihu hodnotiť kladne, pretože predstavuje v Sovietskom sväze jeden z prvých ucelených pokusov o analýzu veľmi aktuálnej, živej a závažnej problematiky na hranici exaktnej prírodovedy a filozofie. Hoci kniha predpokladá určité základné znalosti z atómovej fyziky a gnozeológie, môžu si ju s prospechom prečítať aj nešpecialisti.

J. Švihran

* G. A. Kuzminov, *Čuvstvennoje i logičeskoe v poznanii mikromira*, Moskva 1965, 117.

OBOHATENIE PSYCHOLOGICKEJ LITERATÚRY

Pred niekoľkými mesiacmi sa na náš knižný trh dostalo dielo jedného z najvýznamnejších sovietskych psychológov, Sergeja Leonidoviča Rubištejna (1889 až

1960). Jeho knihu *Základy obecné psychologie* (Osnovy obščej psihologii), ktorá vyšla v Moskve r. 1946, preložil kolektív psychológov pod vedením profesora